

Administratīvā apgabaltiesa

SPRIEDUMS

Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2025.gada 10.oktobrī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā: tiesnese referente Anita Šteinberga, tiesnese Līga Hāzenfuse un tiesnesis Valters Poķis,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz/Persona A/ pieteikumu par labvēlīga Tiesu ekspertu padomes administratīvā akta izdošanu un nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu, sakarā ar /Persona A/ apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2021.gada 28.oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Tiesu ekspertu padome (turpmāk – padome) ar 2020.gada 20.oktobra lēmumu Nr.2-35/6 izbeidza Valsts policijas Kriminālistikas pārvaldes tiesu ekspertes pieteicējas /Persona A/ sertifikāta darbību. Informācija par viņu tika izņemta no Tiesu ekspertu reģistra.

Šo lēmumu Tieslietu ministrija ar 2020.gada 11.decembra lēmumu Nr. 1-4.1/143 (turpmāk – Lēmums) atstāja negrozītu; noraidīja lūgumu atjaunot un resertificēt pieteicēju specialitātē 15.10. „Spirta un alkohola izpēte” un 15.04 „Narkotisko un psihotropo vielu izpēte” (turpmāk – specialitātes) un rakstveidā atvainoties pieteicējai.

Lēmumā norādīts, ka tiesu ekspertei tiek izbeigta sertifikāta darbība, pamatojoties uz Tiesu ekspertu likuma 24.panta ceturtās daļas 1.punktu, jo viņa neatbilst 6.panta trešās daļas 5.punktā izvirzītajam nosacījumam. Proti, iestāde ir konstatējusi, ka 2004.gada 8.jūlijā pieteicēja bija saukta pie kriminālatbildības par tīšu noziedzīgu nodarījumu, bet 2004.gada 19.jūlijā Liepājas pilsētas prokuratūrā pieņemts lēmums par krimināllietas izbeigšanu, nosacīti atbrīvojot pieteicēju no kriminālatbildības, nosakot pieteicējai pārbaudes laiku uz sešiem mēnešiem. Tas nozīmē, ka pieteicēja ir tikusi saukta pie kriminālatbildības, bet pret viņu kriminālprocess ir izbeigts uz nereabilitējoša pamata. Šāda persona nevar būt tiesu eksperts, tāpēc tas ir pamats tiesu eksperta sertifikāta darbības izbeigšanai.

[2] Pieteicēja iesniedza Administratīvajā rajona tiesā pieteikumu par labvēlīga padomes administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu veikta pieteicējas resertifikācija specialitātēs, un par nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu. Pieteikumā norādīts turpmāk minētais.

[2.1] Lēmums ir prettiesisks. Ar to nav panākts taisnīgs un saprātīgs noregulējums attiecībā uz pieteicēju. Tiesību normas un tiesību zinātnes atziņas interpretētas selektīvi, piemeklējot tādus avotus, kuri attaisno padomes pieņemto lēmumu.

[2.2] Krimināllieta tika ierosināta par sadzīviska strīda rezultātā sabojātu mātes vīram piederošo automašīnu, turklāt tobrīd pieteicēja nebija valsts amatpersona. Pieteicēja stājās dienestā eksperta amatā 2006.gada

7.oktobrī. Par notikušo darba devējam – Valsts policijai – bija zināms. Par minēto liecina Liepājas pilsētas prokuratūras 2006.gada 26.septembrī izsniegtā izziņa Nr.4-4/4599, uz kuras ir redzami spiedogi, ka izziņa saņemta Valsts policijas Kriminālistikas pārvaldes kancelejā. Līdz pieteikuma iesniegšanas dienai pieteicēja turpina dienēt un ieņemt tiesu eksperta amatu (ieteikuma iesniegšanas brīdī pieteicēja atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā).

[2.3] 2006.gadā, kad pieteicēja stājās dienestā (eksperta amatā), spēkā bija Latvijas Kriminālprocesa kodekss (nevis Kriminālprocesa likums), kurā jēdziens „kriminālprocesa izbeigšana uz nereabilitējoša pamata” vispār netika izmantots, savukārt aizliegums ieņemt eksperta amatu, pastāvot apstākļiem, kad pret personu izbeigts kriminālprocess uz nereabilitējoša pamata, radās tikai 2016.gada 14.martā. Tādējādi nevar būt strīda par to, ka pieteicēja, stājoties ekspertu amatā, atbilda likuma prasībām par amata ieņemšanu.

[2.4] Pieteicējas tiesiskā palāvība ieņemt ekspertu amatu, izpildot noteiktus kritērijus resertifikācijai (kas vienmēr ir ticis izdarīts), ir aizsargājama, jo pieteicēja, stājoties ekspertu amatā, atbilda normatīvo aktu prasībām kontekstā ar ieņemamo amatu, un neveica prettiesiskas vai negodprātīgas darbības. Iestādei noteikti bija zināms par konkrēto gadījumu.

[2.5] Pieteicēja godprātīgi veica dienesta pienākumus vairāk nekā 14 gadus ļoti augstā līmenī, saņēma atzinības un labus novērtējumus. Pieteicējas veiktais darbs ir visas sabiedrības interesēs.

[2.6] Attiecībā uz Tiesu ekspertu likumu nekādi pārejas noteikumi, kuros būtu atrunāta rīcība attiecībā uz tiem tiesu ekspertiem, kuri par tādiem kļuvuši, esot spēkā iepriekšējām likuma prasībām, izstrādāti netika. Šādu pārejas noteikumu trūkums ir pamats secināt, ka lietderīgākais un taisnīgākais tiesību normas tulkojums ir tāds, ka tā ir vērsta uz priekšu un jaunās stingrākās prasības tiek attiecinātas uz kandidātiem, nerevidējot jau pastāvošās dienesta attiecības ar amatpersonām, kuras amatā pieņemtas tiesiski.

[2.7] Ja tiesa atzīs Lēmumu par prettiesisku, iestāde atjaunos pieteicējas sertifikātus (tādējādi atjaunojot pieteicēju iepriekšējā tiesiskā statusā), taču konkrētajā gadījumā nav iespējams aprobežoties tikai ar statusa restitūciju, jo pieteicējai visa situācija kopsakarā ir radījusi lielus pārdzīvojumus un stresa apstākļus, kas ir loģiski saprotami, aprakstīto apstākļu dēļ.

Pieteicēja ir pelnījusi nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu – atvairošanos, jo iestādes pieļautās prettiesiskās kļūdas, pieņemot pārsūdzēto lēmumu, ir bijušas tik nozīmīgas, ka tās būtiski ietekmējušas pieteicējas profesionālo dzīvi un karjeru, kā arī radījušas garīgas ciešanas. Šāda rīcība nevar tikt atstāta bez ievērības, ne tikai dēļ pieteicējai radītā aizskāruma dēļ, bet arī tādēļ, lai disciplinētu iestādi un turpmāk tā pieņemtu tiesiskus lēmumus.

[3] Ministrija rakstveida paskaidrojumā pieteikumu neatzīst, atsaucoties uz Lēmumā minētajiem argumentiem. Papildus paskaidro turpmāk minēto.

[3.1] Pieteicēja ir apzināti maldinājusi padomi, jo gan 2016.gadā, gan 2020.gadā, iesniedzot pieteikumu tiesu ekspertu resertifikācijai, ar savu parakstu ir apliecinājusi, ka uz pieteicēju nav attiecināmi Tiesu ekspertu likumā noteiktie ierobežojumi tiesu ekspertu pienākumu pildīšanai.

Normatīvie akti nenosaka tiesu ekspertu kandidātu un tiesu ekspertu sniegto ziņu pārbaudes veikšanu un tās kārtību. Iespējamo risku novēršanai padome pēc savas iniciatīvas kopš 2009.gada ir ieviesusi informācijas pārbaudi par tiesu ekspertu kandidātiem, kuri pretendē uz sertifikāta iegūšanu pirmo reizi, savukārt kopš 2019.gada tiek pārbaudīta tiesu ekspertu resertifikācijas pieteikumā norādītās informācijas atbilstība patiesībai.

Padome un Valsts policijas pārvalde ir dažādas institūcijas. Apstāklis, ka pieteicēja 2006.gadā Valsts policijai sniegusi Liepājas pilsētas prokuratūras 2006.gada 26.septembra izziņu Nr. 4-4/4599, nekādā veidā nepierāda, ka izziņa bija arī padomes rīcībā.

[3.2] Persona uz tiesiskās palāvības principu var atsaukties, ja sev labvēlīga administratīvā akta izdošanu nav panākusi ar kādu prettiesisku vai negodprātīgu rīcību, savukārt aplūkojamajā gadījumā padome pieteicēju 2017.gadā resertificēja, pamatojoties uz pieteicējas sniegtu apzināti nepatiesu informāciju par atbilstību Tiesu ekspertu likuma prasībām. Līdz ar to pieteicējas tiesiskā palāvība uz resertifikāciju nebija legītīma.

[3.3] Pieteicējas norādītie apstākļi – ilggadēja darba pieredze, godprātīga pienākumu izpilde un ierobežots tiesu ekspertu skaits – nevar mainīt faktu, ka pieteicēja neatbilst Tiesu ekspertu likumā izvirzītajām prasībām.

[3.4] Saskaņā ar Tiesu ekspertu likuma 6.panta trešās daļas 5.punktu un 24.panta ceturto daļu persona, kura saukta pie kriminālbildības, bet pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata, ne tikai nevar būt par tiesu eksperta amata kandidātu, bet nevar ieņemt arī tiesu eksperta amatu, jo padomes pienākums ir izbeigt šo tiesu ekspertu sertifikāta darbību. Tiesu ekspertu likumā nav paredzēts izņēmums, kas ļautu kādai personu grupai, kura saukta pie kriminālbildības, bet pret kurām kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata, ieņemt tiesu eksperta amatu.

[3.5] Lēmums ir tiesisks un nav izpildījies Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumā (turpmāk – Zaudējumu atlīdzināšanas likums) noteiktais priekšnoteikums nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanai.

[4] Ar Administratīvās rajona tiesas 2021.gada 28.oktobra spriedumu pieteicējas pieteikums noraidīts.

Tiesa konstatēja, ka lietā nav strīda par to, ka pieteicēja saukta pie kriminālbildības, bet kriminālprocess pret viņu izbeigts uz nereabilitējoša pamata. Līdz ar to padomes lēmums par atteikumu resertificēt pieteicēju ir tiesisks un pamatots.

Tiesa atzina, ka, tā kā uz pieteicēju attiecas Tiesu ekspertu likuma 6.panta trešās daļas 5.punktā noteiktais absolūtais aizliegums personām, kuras sauktas pie kriminālbildības, bet pret kurām kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata, ieņemt tiesu eksperta amatu, pieteicējas norādītie apstākļi – ilggadēja darba pieredze, godprātīga pienākumu izpilde un ierobežotais tiesu ekspertu skaits – nevar mainīt faktu, ka pieteicēja neatbilst Tiesu ekspertu likumā izvirzītajām prasībām.

[5] Par Administratīvās rajona tiesas 2021.gada 28.oktobra spriedumu pieteicēja iesniedza apelācijas sūdzību, tajā norādot pieteikumā un turpmāk minētos argumentus.

[5.1] Tiesa nav ņemusi vērā Administratīvā procesa likuma principus un situāciju pēc būtības, tādējādi pieļaujot materiālo un procesuālo tiesību pārkāpumus. Izskatāmajā gadījumā lietā ir konstatējams netipisks gadījums, līdz ar to tiesai ir pienākums veikt samērīguma principa ievērošanas pārbaudi.

[5.2] Tiesu ekspertu likumā netika iekļauti pārejas noteikumi, kuros būtu atrunāta rīcība attiecībā uz tiem tiesu ekspertiem, kuri par tādiem kļuvuši, esot spēkā iepriekšējām likuma prasībām.

[5.3] Pieteicējai pēc būtības uz mūžu tiek liegts ieņemt tiesu eksperta amatu, nedodot iespējas jebkad panākt aizlieguma atcelšanu. Tādējādi strīdus norma aizskar pieteicējas Latvijas Republikas Satversmes 106.panta pirmajā teikumā noteiktās pamattiesības izvēlēties nodarbošanos atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Pastāv citi, samērīgāki risinājumi, kas mazāk ierobežotu pieteicējas pamattiesības, taču būtu tik pat efektīvi.

[6] Paskaidrojumā ministrija apelācijas sūdzību uzskata par nepamatotu. Papildus norādīts turpmāk minētais.

[6.1] Apstāklis, ka Liepājas pilsētas prokuratūras 2006.gada 26.septembra izziņa bija iesniegta Valsts policijā, nepierāda, ka minētā izziņa bija iesniegta padomei.

[6.2] Pieteicēja ir apzināti maldinājusi padomi, jo gan 2016.gadā, gan 2020.gadā, iesniedzot pieteikumu tiesu eksperta resertifikācijai, ar savu parakstu ir apliecinājusi, ka uz viņu nav attiecināmi Tiesu ekspertu likumā noteiktie ierobežojumi tiesu eksperta pienākumu pildīšanai.

[6.3] Pieteicējai nebija nekāda tiesiska pamata uzskatīt, ka likumdevējs, izlietojot savas Latvijas Republikas Satversmes 64.pantā noteiktās tiesības, nākotnē nemainīs Tiesu ekspertu likuma regulējumu, tādēļ atzīstams, ka sekmīga resertifikācija pagātnē nav pamats paļauties uz resertifikāciju nākotnē.

[6.4] Pieteicējas tiesisko interešu ierobežojums ir attaisnojams ar nozīmīgu sabiedrības labumu, kā arī nav konstatējamas tādas netipiskā gadījuma pazīmes, kuras būtu pamats samērīguma pārbaudes veikšanai.

[6.5] Nav konstatējami tādi tiesiskie vai faktiskie lietas apstākļi, kas liecinātu, ka ministrijai aplūkojamajā gadījumā, pieņemot obligāto administratīvo aktu, būtu bijis pamats konstatēt netipisku gadījumu.

[7] Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, Administratīvā apgabaltiesa ar 2022.gada 29.jūnija spriedumu pieteikumu apmierināja.

Ministrija par Administratīvās apgabaltiesas 2022.gada 29.jūnija spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību.

[8] Ar Senāta Administratīvo lietu departamenta 2025.gada 11.februāra spriedumu lietā Nr.SKA-17/2025 atcelts Administratīvās apgabaltiesas 2022.gada 29.jūnija spriedums un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai apgabaltiesai.

Senāts atzina, ka, apgabaltiesa nav individuāli vērtējusi riskus, kas saistīti ar pieteicējas atrašanos tiesu eksperta amatā. Senāts norādīja, ka apgabaltiesai jānoskaidro attiecīgie faktiskie apstākļi un jāvērtē individuālie riski saistībā ar pieteicējas atrašanos tiesu eksperta amatā, ņemot vērā Satversmes tiesas 2024.gada 17.decembra sprieduma lietā Nr.2023-47-01 ietvertās atziņas.

[9] Pieteicēja apgabaltiesai papildus sniegtajā paskaidrojumā norāda, ka tiesvedības gaitā jau ir skaidroti 2004.gada notikuma faktiskie apstākļi. Pieteicēja izteikusi nožēlu par notikušo, uzsvērusi savu jauno vecumu un dzīves pieredzes trūkumu notikuma laikā. Pieteicēja gan tiesas procesā, gan darbos apliecinājusi, ka viens pagātnes sadzīviska rakstura konflikts neietekmē nedz pieteicējas personību, nedz darba apstākļus. Pieteicēja gadiem ilgi ir veikusi eksperta pienākumus, veicot ekspertīzes, kuras izmantotas kā pierādīšanas līdzeklis dažādos tiesvedības procesos. Neviena no šīm ekspertīzēm nekad nav tikusi apšaubīta, kā argumentu norādot pieteicējas personību. Darba novērtējums vienmēr ir bijis augsts, novērtētas pieteicējas spējas un profesionālas prasmes. Pieteicēja nepiekrīt, ka konkrētā strīdus epizode pēc vairāk kā 20 gadiem jebkādā veidā varētu ietekmēt pieteicējas veikto ekspertīžu kvalitāti šodien. Tāpat arī nav pamata uzskatīt, ka katrā gadījumā, kad persona pagātnē ir tikusi saukta pie kriminālatbildības, tas automātiski nozīmētu, ka personai visu atlikušo mūžu nav nevainojama reputācija.

Pieteicēja uzskata, ka, apkopojot individuālo risku uzskaitījumu, nav iespējams nonākt pie secinājuma, ka pieteicējas individuālais risks, darbojoties eksperta profesijā, būtu tik augsts, lai liegtu pieteicējai ieņemt eksperta amatu.

[10] Ministrija papildus sniegtajā paskaidrojumā norāda turpmāk minētos argumentus.

[10.1] Izvērtējot personas atbilstību tiesu eksperta amatam, ir jāvadās no Tiesu ekspertu likumā izvirzītajām prasībām tiesu ekspertam un tiesu eksperta pienākumiem. Tiesu ekspertu likuma 6.panta pirmās daļas 4.punkts paredz, ka par tiesu eksperta kandidātu var būt fiziskā persona, kurai ir nevainojama reputācija.

Ziņas par pieteicējas sodāmību un viņas apzinātu rīcību resertifikācijas procesā liek pamatoti apšaubīt pieteicējas atbilstību Tiesu ekspertu likumā izvirzītajai prasībai – persona ar nevainojamu reputāciju.

Nav pieļaujama situācija, kad ekspertīzi veic persona par kuras personību pastāv pamatotas šaubas.

[10.2] Nav konstatējama priekšnoteikumu iestāšanās nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanai, jo ne padomes, ne ministrijas darbība Tiesu ekspertu likuma 6.panta trešās daļas 5.punkta piemērošana laikā, kad minētā norma bija spēkā esoša, nav atzīstama par prettiesisku.

Motīvu daļa

[11] Rakstveida procesā pārbaudījusi lietas materiālus un izvērtējusi lietā esošos pierādījumus to kopsakarā, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka apelācijas sūdzība ir pamatota un pieteikums ir apmierināms.

[12] Padome 2020.gada 20.oktobra lēmumā Nr.2-35/6 un ministrija pārsūdzētajā lēmumā atsaucas uz informāciju, kas iekļauta Iekšlietu ministrijas Informācijas centra 2020.gada 13.oktobra vēstulē Nr.14-10/8871. Minētajā Iekšlietu ministrijas Informācijas centra vēstulē norādīts, ka atbilstoši informācijai no Sodu reģistra Valsts policijā 2004.gada 4.jūnijā bija ierosināta krimināllieta Nr.11260060304 pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas. 2004.gada 8.jūlijā pieteicēja tika saukta pie kriminālatbildības. Liepājas pilsētas prokuratūra 2004.gada 19.jūlijā minētajā lietā, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma (pārsūdzētajā lēmumā precizēts – Latvijas Kriminālprocesa kodeksa) 5.⁴, 212. un 212.¹pantu, pieņēma lēmumu par krimināllietas izbeigšanu, nosacīti atbrīvojot pieteicēju no kriminālatbildības, nosakot pieteicējai pārbaudes laiku uz sešiem mēnešiem. Lēmums par atbrīvošanu no kriminālatbildības stājās spēkā 2005.gada 19.janvārī.

Lietas materiāliem ir pievienota arī Liepājas pilsētas prokuratūras 2006.gada 26.septembra izziņa Nr.4-4/4599, kurā norādīts, ka kriminālprocess Nr.11260060304, kurā pieteicēja apsūdzēta par Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu izbeigts, pieteicēju nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības.

No minētās secināms, ka pieteicēja tika saukta pie kriminālatbildības pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas. Krimināllikuma (redakcijā, kas bija spēkā 2004.gadā) 185.panta pirmā daļa paredz kriminālatbildību par svešas mantas tīšu iznīcināšanu vai bojāšanu, tādējādi minētais nodarījums ir uzskatāms par tīšu noziedzīgu nodarījumu.

Līdz ar to secināms, ka pieteicēja tika saukta pie kriminālatbildības par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Apstākļi, ka kriminālprocess tiek izbeigts, personu nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 380. un 415.pantā noteiktajam ir viens no personu nereabilitējošiem apstākļiem.

Kriminālprocesa likuma 380.pants paredz, ka cita starpā persona netiek reabilitēta, ja kriminālprocesu izbeidz ar lēmumu, kāds paredzēts likuma 415.pantā. Savukārt minētā likuma 415.pantā noteikta kārtībā, kādā tiek izbeigts kriminālprocess, personu nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības.

Tādējādi arī Latvijas Kriminālprocesa kodeksa (spēkā līdz 2005.gada 1.oktobrim) 5.⁴ panta trešajā daļā paredzētā krimināllietas izbeigšana, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, ir uzskatāma par kriminālprocesa izbeigšanu uz nereabilitējoša pamata.

Tātad pret pieteicēju bija ierosināta krimināllieta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, ka viņa tika saukta pie kriminālatbildības pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas un ka krimināllieta tika izbeigta uz nereabilitējoša pamata.

[13] Tiesu ekspertu likuma 24.panta ceturtās daļas 1.punktā noteikts, ka padome izbeidz tiesu eksperta sertifikāta darbību, ja uz tiesu ekspertu ir attiecināms cita starpā šā likuma 6.panta trešās daļas 5.punkts.

Tiesu ekspertu likuma 6.panta trešās daļas 5.punkts tā sākotnējā redakcijā, kas bija spēkā no 2016.gada 15.marta līdz 2024.gada 1.martam, noteica, ka par tiesu eksperta kandidātu nevar būt persona, kura saukta pie kriminālatbildības, bet pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata. Saeima 2024.gada 29.februārī pieņēma likumu „Grozījumi Tiesu ekspertu likumā”, kas stājās spēkā 2024. gada 2. martā un ar kuriem Tiesu ekspertu likuma 6. panta trešās daļas 5. punkts pēc vārda „kriminālprocess” papildināts ar vārdiem „par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu”. Tādējādi pēc grozījumiem Tiesu ekspertu likuma 6.panta trešās daļas 5.punkts noteic, ka par tiesu eksperta kandidātu nevar būt persona, kura saukta pie kriminālatbildības, bet pret kuru kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz nereabilitējoša pamata.

Satversmes tiesa ar 2024.gada 17.decembra spriedumu lietā Nr. 2023-47-01 atzina Tiesu ekspertu likuma 6.panta trešās daļas 5.punktu, ciktāl tas paredzēja ierobežojumu, kas liedza būt par tiesu ekspertu personai, kura saukta pie kriminālatbildības, bet pret kuru kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz

nereabilitējoša pamata, redakcijā, kas bija spēkā līdz 2024.gada 1.martam, par neatbilstošu Satversmes 106.panta pirmajam teikumam un attiecībā uz pieteicēju par spēkā neesošu no viņas pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Savukārt Tiesu ekspertu likuma 6.panta trešās daļas 5.punktu, redakcijā, kas ir spēkā no 2024.gada 2.marta, par neatbilstošu Satversmes 106.panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no 2025.gada 1.jūnija, bet attiecībā uz pieteicēju no tā pieņemšanas brīža.

Tātad izskatāmajā lietā Tiesu ekspertu likuma 6.panta trešās daļas 5.punkts ir spēkā neesošs no pieteicējas pamattiesību aizskāruma rašanās brīža, proti, no brīža, kad šo tiesību normu piemērojusi Tiesu ekspertu padome.

[14] Satversmes tiesa spriedumā norādīja, ka noziedzīgi nodarījumi atkarībā no personas vai sabiedrības interešu apdraudējuma rakstura un kaitīguma pakāpes ir dažādi. Krimināllikumā noziedzīgi nodarījumi ir iedalīti kriminālpārkāpumos un noziegumos (mazāk smagi, smagi un sevišķi smagi noziegumi). Tie apdraud dažādas ar Krimināllikumu aizsargātas intereses, piemēram, personas dzīvību, veselību, mājokļa neaizskaramību, brīvību, īpašumu, vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību, pārvaldes kārtību. Satversmes tiesa arī ir atzinusi, ka kriminālprocesa izbeigšana uz nereabilitējoša pamata attiecas uz atšķirīgiem personas izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Pastāv arī tādi personu nereabilitējoši apstākļi, kuri aptver situācijas, kad ar personas nodarījumu saistītais sabiedrības interešu apdraudējums ir salīdzinoši zems un tāda pati ir šā nodarījuma kaitīguma pakāpe (*Satversmes tiesas 2022.gada 15.decembra sprieduma lietā Nr. 2021-41-01 18.4.1.punkts, 2024.gada 17.decembra sprieduma lietā Nr. 2023-47-01 17.4.punkts*).

Satversmes tiesa arī norādīja, lai noteiktu personai aizliegumu strādāt kādā profesijā, nozīme ir ne tikai tam, pret kādām interesēm persona vērsusies, izdarot attiecīgo noziegumu, bet arī šo personu raksturojošiem kritērijiem – piemēram, personas attieksmei pret savulaik izdarīto noziegumu un dzīvesveidam pēc tā izdarīšanas. Jāņem vērā arī tas, ka personas attieksme pret pašas izdarīto noziedzīgo nodarījumu, kā arī vērtību sistēma laika gaitā var mainīties. Turklāt tas, ka persona noziedzīgu nodarījumu izdarījusi tīši, nenozīmē, ka šī persona vēlāk nevarētu laboties un sekmīgi iekļauties sabiedrībā (*2024.gada 17.decembra sprieduma lietā Nr. 2023-47-01 17.5.punkts*).

Tieši individuāls vērtējums, kurā tiktu ņemts vērā gan nodarījuma smagums, gan nereabilitējošie apstākļi, gan arī laiks, kas pagājis pēc nodarījuma, un pašas personas attieksme un uzvedība pēc nodarījuma izdarīšanas, var būt viens no līdzekļiem, ar kuriem personas pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk (*turpat, 17.6.punkts*).

Satversmes tiesa norādīja, ka tiesai izskatāmajā administratīvajā lietā individuāli jāvērtē riski, kas saistīti ar attiecīgās personas darbošanos tiesu eksperta profesijā, un šai nolūkā tieši jāpiemēro Satversme un šajā spriedumā ietvertās atziņas (*turpat, 19.2.punkts*).

Ievērojot minēto, Senāts šajā lietā uzsvēra, ka tiesai jāvērtē faktiskie apstākļi, kas attiecas uz pieteicējas nodarījumu, laiku, kas pagājis kopš nodarījuma, pieteicējas uzvedību pēc nodarījuma izdarīšanas u.c.

[15] Lietā nav strīda, par to, ka pieteicējas izdarītais nodarījums ir mazāk smags noziegums un kriminālprocess pret pieteicēju tika izbeigts uz nereabilitējoša pamata (pieteicēja nosacīti atbrīvota no kriminālatbildības).

Apgabaltiesa pieprasīja Liepājas pilsētas prokuratūrai minētās krimināllietas materiālus, lai noskaidrotu, kā izpaudās pārkāpums un kādu iemeslu dēļ tika nolemts pieteicēju atbrīvot no kriminālatbildības. Tomēr prokuratūra apgabaltiesu informēja, ka krimināllietas materiāli ir iznīcināti. Pieteicēja norādīja, ka arī viņas rīcībā nav lēmuma par atbrīvošanu no kriminālatbildības.

No Liepājas pilsētas prokuratūras izziņas (*lietas 1.sējuma 24.lapa*) izriet, ka 2004.gada 21.maijā /Persona B/ automašīnai, kura atradās pie mājas, sabojāts motora pārsedzes vāks un izsisti trīs logi, nodarot materiālo kaitējumu Ls 100, ko izdarījusi /Persona A/.

Par kriminālpārkāpuma būtību pieteicēja tiesai ir paskaidrojusi, ka sadzīviska strīda rezultātā pieteicēja, tobrīd nebūdama valsts amatpersona, sabojāja savas mātes vīram piederošo automašīnu. Pieteicēja uzsver, ka vairākkārt izteikusi nožēlu par notikušo, uzsvērusi savu jauno vecumu un dzīves pieredzes trūkumu notikuma laikā,

ir gan tiesas procesā, gan dzīvē (darbos) apliecinājusi, ka viens pagātnes sadzīviska rakstura konflikts neietekmē nedz pieteicējas personību, vēl jo mazāk – darba dzīvi. Pieteicēja ir gadiem ilgi ir veikusi eksperta pienākumus, veicot ekspertīzes, kuras izmantotas kā pierādīšanas līdzeklis dažādos tiesvedības procesos. Neviena no šīm ekspertīzēm nekad nav tikusi apšaubīta, kā argumentu norādot pieteicējas personību. Darba novērtējums vienmēr ir bijis augsts, novērtētas pieteicējas spējas un profesionālas prasmes, pieteicēja darbu veica pēc labākās sirdsapziņas. Pieteicēja uzskata, ka konkrētā strīdus epizode pēc vairāk kā 20 gadiem nevar jebkādā veidā ietekmēt pieteicējas veikto ekspertīžu kvalitāti šobrīd.

[16] Atbildētāja uzsver, ka atbilstoši Tiesu ekspertu likuma 6. panta pirmās daļas 4. punktam par tiesu eksperta kandidātu var būt fiziskā persona, kurai ir nevainojama reputācija, bet konkrētajā gadījumā divi apstākļi rada pamatotas šaubas par nevainojamu reputāciju, proti, pieteicēja ir nosacīti atbrīvota no kriminālatbildības par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, otrkārt, resertifikācijas procesā 2016. un 2020. gadā ar savu parakstu apliecināja, ka uz viņu nav attiecināmi ierobežojumi tiesu eksperta pienākumu pildīšanai. Nevainojama reputācija atbildētājas ieskatā ir būtisks priekšnoteikums, lai persona varētu pildīt tiesu eksperta pienākumus, jo tiesu eksperta atzinums ir būtisks pierādījums nozīmīgu faktu noskaidrošanai un nav pieļaujams, ka ekspertīzi veic persona, par kuras personību pastāv pamatotas šaubas.

[17] Apgabaltiesa ņem vērā, ka attiecīgos apsvērumus par reputācijas risku jau ir vērtējusi Satversmes tiesa, atzīstot, ka pamattiesību ierobežojums ir noteikts, lai aizsargātu citu personu tiesības un demokrātisku valsts iekārtu (*Satversmes tiesas 2022.gada 15.decembra sprieduma lietā Nr. 2021-41-01 15.pants*) un pamattiesību ierobežojums ir piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai (*turpat, 16.pants*). Vienlaikus atzīts, ka attiecīgais regulējums neatbilst samērīguma principam, jo attiecīgajā regulējumā noteiktā ierobežojuma leģitīmos mērķus līdzvērtīgā kvalitātē var sasniegt ar personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, kas turklāt neprasītu nesamērīgu ieguldījumu no valsts un sabiedrības (*turpat, 17.pants*). Individuāls vērtējums, kurā tiktu ņemts vērā gan nodarījuma smagums, gan nereabilitējošie apstākļi, gan arī laiks, kas pagājis pēc nodarījuma, un pašas personas attieksme un uzvedība pēc nodarījuma izdarīšanas, var būt viens no līdzekļiem, ar kuriem personas pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk (*turpat, 17.punkts*).

Atbildētāja konkrētajā gadījumā ir izvairījusies sniegt šādu individuālu vērtējumu un faktiski nav norādījusi uz riskiem, kas tieši pieteicējas gadījumā vismaz teorētiski varētu būt saistīti ar pieteicējas veiktajiem tiesu eksperta pienākumiem.

Arī apgabaltiesa attiecīgus riskus nekonstatē.

[18] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka uz mūžu noteikti ierobežojumi ir attaisnojami tikai īpašos gadījumos, kad iepriekš nodarītais pēc būtības ir nesavienojams ar konkrēto tiesību, tostarp tiesību pildīt valsts dienestu, īstenošanu (*Satversmes tiesas 2022.gada 15.decembra sprieduma lietā Nr. 2021-41-01 18.3.punkts*). Jāņem vērā arī tas, ka personas attieksme pret pašas izdarīto noziedzīgo nodarījumu, kā arī vērtību sistēma laika gaitā var mainīties (*Satversmes tiesas 2017.gada 24.novembra sprieduma lietā Nr. 2017-07-01 19.2.2.punkts, 2020.gada 17.decembra sprieduma lietā Nr. 2020-18-01 23.2.punkts*).

Izskatot grozījumus likumā „Par tiesu varu” un Prokuratūras likumā par individuālu izvērtējumu tiesnešiem un prokuroriem gadījumos, kad izdarīts noziedzīgs nodarījums, likumdevējs par vērā ņemamu apstākli no samērīguma viedokļa uzskatījis par nepieciešamu ņemt vērā arī vecumu nodarījuma izdarīšanas laikā, it īpaši nepilngadību vai vecumu līdz 25 gadiem, kad persona psiholoģiski vēl nobriest (*14.Saeimas likumprojekta Nr. 369/Lp14 „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” anotācija, likumprojekta Nr. 339/14Lp „Grozījumi Prokuratūras likumā” anotācija*).

Izskatāmajā lietā konstatēts, ka laikā, kad tika veikts noziedzīgais nodarījums un pieņemts lēmums par krimināllietas izbeigšanu, personai bija 24 gadi. Kopš nodarījuma izdarīšanas ir pagājuši vairāk kā divdesmit gadi. Pieteicēja pēc nodarījuma 2004.gadā nav pieļāvusi jaunus tiesību pārkāpumus, ne veicot amata pienākumus, ne ārpus amata pienākumu izpildes.

Pieteicēja tiesu eksperta amatu pilda no 2006.gada, tas ir, uz pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdi – 14 gadus. Valsts policijas Kriminālistikas pārvalde ir norādījusi, ka pieteicēja atbildīgi un kvalitatīvi pilda savus amata

pienākumus, par viņas darbu nav saņemtas pretenzijas, pieteicēja disciplināri nav sodīta (*lietas 1.sējuma 46.lapa*). Tāpat, ņemot vērā pieteicējas profesionālās spējas, Valsts policijas Kriminālistikas pārvalde arī ieteikusi kompleksi resertificēt pieteicēju specialitātēs (*lietas 1.sējuma 45., 97.lapa*). Turklāt nevar atstāt bez ievērības, ka Valsts policijas Kriminālistikas pārvaldei par pieteicējas sodāmību bija zināms, par ko liecina Liepājas pilsētas prokuratūras 2006.gada 26.septembrī izsniegtā izziņa Nr.4-4/4599, uz kuras ir redzami spiedogs par izziņas saņemšanu Valsts policijas Kriminālistikas pārvaldes kancelejā 2006.gada 28.septembrī (*lietas 1.sējuma 24.lapa*). Tas arī norāda, ka par pieteicējas profesionālo darbību iestādei, kurā pieteicēja ir jau ilgstoši nodarbināta un kura arī zināja par pieteicējas iepriekšēju sodāmību, iebildumu nav.

Ievērojot minēto, apgabaltiesa nekonstatē tādus apstākļus, kas norādītu, ka pieteicējas atrašanās tiesu eksperta amatā varētu apdraudēt sabiedrības uzticēšanos tiesu ekspertu institūtam un demokrātisko valsts iekārtu.

[19] Ievērojot minēto, apgabaltiesa atzīst, ka pieteikums ir apmierināms un padomei ir uzliekams pienākums pieteicēju resertificēt attiecīgajās specialitātēs.

[20] Pieteicēja uzskata, ka nosakāms nemantiskā kaitējuma atlīdzinājums – atvainošanās, jo ar pārsūdzēto lēmumu pēc būtības ierobežotas Satversmes 106.pantā garantētās tiesības uz darbu, pieteicējai visa situācija kopsakarā ir radījusi lielus pārdzīvojumus un stresa apstākļus – ņemot vērā, ka pieteicējai 2020.gada 26.oktobrī, proti, 6 dienas pēc lēmuma pieņemšanas, piedzima bērns, un nebija skaidrības, vai, noslēdzoties bērna kopšanas atvaļinājumam, būs darbs; netaisnības sajūtu radīja apstāklis, ka netika novērtēti 15 gadu garumā ieguldītie resursi profesionālajā attīstībā.

[21] Satversmes 92.pants noteic, ka nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Administratīvā procesa likuma 92.pants noteic, ka ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai nemantisko kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. Saskaņā ar Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 8.pantu nemantiskais kaitējums šā likuma izpratnē ir ar iestādes prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesisku faktisko rīcību nodarīts fiziskās personas dzīvības, veselības, brīvības, goda un cieņas, personiskā vai ģimenes noslēpuma, citu nemantisko tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums, kā rezultātā radušās nelabvēlīgas nemantiskās sekas.

Satversmes 92. panta trešais teikums ietver vispārēju taisnīgas tiesas garantiju – ja kādas personas tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ir pārkāptas, tad personai ir tiesības saņemt atbilstīgu atlīdzinājumu (*Satversmes tiesas 2012. gada 6. jūnija spriedums lietā Nr. 2011-21-01*).

Satversmes tiesa jau atzinusi, ka attiecīgais regulējums personai ierobežoja Satversmes 106.panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības brīvi izvēlēties un saglabāt nodarbošanos (*Satversmes tiesas 2022.gada 15.decembra sprieduma lietā Nr. 2021-41-01 13.pants*).

Attiecīgā norma tika atzīta par spēkā neesošu ar Satversmes tiesas 2024.gada 17.decembra spriedumu, attiecībā pret pieteicēju tiesību norma tika atzīta par spēkā neesošu no pieteicējas pamattiesību aizskārums rašanās brīža, proti, no brīža, kad šo tiesību normu piemērojusi padome.

Ja iestāde izdevusi nelabvēlīgu administratīvo aktu, kas izdošanas brīdī formāli atbilda spēkā esošai normai, bet vēlāk šī norma Satversmes tiesā konkrētajā lietā atzīta par neatbilstošu Satversmei (t.i., ar atpakaļejošu spēku atzīta par spēkā neesošu), tad persona tiek uzskatīta par nepamatoti aizskartu. Prevalē princips, ka valstij jāsniedz efektīvs gandarījums par personas pamattiesību pārkāpumu pat tad, ja pārkāpums radies, iestādei rīkojoties atbilstoši tobrīd spēkā esošai likuma normai, kas vēlāk tika atzīta par neatbilstošu augstāka juridiska spēka normai. Šādā situācijā personai ir tiesības uz atlīdzinājumu no valsts – ieskaitot nemantiskā kaitējuma atlīdzību.

Ievērojot minēto, pieteikums daļā par atlīdzinājumu ir apmierināms.

[22] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, ja pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam viņa samaksāto valsts nodevu.

Savukārt saskaņā ar Ministru kabineta 2013.gada 12.februāra noteikumu Nr.85 „Kārtība, kādā administratīvajā lietā iemaksā, atmaksā un atlīdzina valsts nodevu un iemaksā un atmaksā drošības naudu” 13.punktu valsts nodevu atlīdzina mēneša laikā pēc tiesas vai tiesneša nolēmuma stāšanās spēkā Administratīvā procesa likuma 126.pantā minētajos gadījumos no tās iestādes budžeta līdzekļiem, kura attiecīgajā administratīvajā lietā bijusi pieaicināta atbildētāja pusē.

Ņemot vērā minēto, pieteicējas labā no atbildētājas Latvijas Republikas piespriežama samaksātā valsts nodeva 90 *euro* apmērā (30 *euro* par pieteikuma iesniegšanu, 60 *euro* par apelācijas sūdzības iesniegšanu), atlīdzinot to no Tieslietu ministrijas budžeta līdzekļiem.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, 307., 309.pantu un 329.panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

apmierināt /Persona A/ pieteikumu;

uzlikt pienākumu Tiesu ekspertu padomei viena mēneša laikā no šī sprieduma spēkā stāšanās dienas pieņemt lēmumu par /Persona A/ resertifikāciju tiesu eksperta specialitātē 15.04 „Narkotisko un psihotropo vielu izpēte” un 15.10 „Spirta un alkohola izpēte”;

uzlikt pienākumu Tieslietu ministrijai rakstveidā atvainoties /Persona A/;

piespriest no Latvijas Republikas par labu /Persona A/, personas kods /Personas kods A/, samaksāto valsts nodevu 90*euro* apmērā, atlīdzinot to no Tieslietu ministrijas budžeta līdzekļiem.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente

Tiesnese

Tiesnesis

A.Šteinberga

L.Hāzenfuse

V.Poķis